Dyslexieprotocol | Waldorf Utrecht | 2026

Rechten van leerlingen met dyslexie

- Bij het tonen van een dyslexieverklaring heeft de leerling recht op het maken (en leren) van toetsen op een **laptop** met compenserende software, inclusief spellingscontrole.
- Bij het tonen van een dyslexieverklaring heeft de leerling recht op **tijdverlenging**, namelijk 20% van de tijd erbij. Bij het centraal examen hebben leerlingen met een dyslexieverklaring recht op een standaard tijdverlenging van 30 minuten (i.p.v. 20%)
- Spellingsfouten worden ook bij leerlingen met dyslexie meegerekend. Er wordt dezelfde regel gehanteerd als op het eindexamen. Bij het eindexamen weegt spelling voor ongeveer 10% mee in het totaal aantal te behalen scorepunten voor dat examen. Een leerling kan bij het centraal examen dus nooit meer dan (ongeveer) 1 punt aftrek krijgen voor spelling.

  Let op: bij centraal examens waarbij niet op spelling wordt beoordeeld, hoeft bij alle kandidaten de spellingscontrole niet te worden uitgeschakeld. Als de computer wordt ingezet bij centrale examens waarbij de spelling wél wordt beoordeeld (schoolvak Nederlands) is het gebruik van de spellingscontrole niet toegestaan.

- Leerlingen in de onderbouw (klas 7 en klas 8) behouden de moderne vreemde talen. In klas 9 kan er toestemming worden gegeven voor het ontheffen van een tweede moderne vreemde taal. Dit gebeurt tijdens het vakkenpakketkeuzemoment. In overleg wordt bepaald welk vak de leerling kan kiezen ter vervanging van de taal. De officiële aanvraag moet worden gedaan in het examenjaar van de leerling.
  School kan besluiten ontheffing te verlenen aan:
  - Een leerling met een bepaalde stoornis die betrekking heeft op taal, of met een zintuiglijke beperking die effect heeft op taal. (hier valt dyslexie onder)
  - Een leerling die een andere moedertaal heeft dan Nederlands of Fries
  - “De eenzijdige bèta” die het onderwijs in één van de natuurprofielen volgt en voor wie het volgen van onderwijs in de taal naar verwachting een succesvolle afronding van de opleiding hindert.

  Deze ontheffingsmogelijkheid is geregeld in artikel 26 e lid 4 van het inrichtingsbesluit WVO.
- Recht op **hulpmiddelen**, zoals een woordenboek (ook voor leerlingen zonder dyslexie), let op uitzonderingen, zie: bijlage 2, 3 en 4.

NB. Leerlingen ontvangen een dyslexiepas met daarop hun rechten. In sommige gevallen worden leerlingen ertoe verplicht gebruik te maken van een bepaalde voorziening. Dyslexiepas niet paraat tijdens een toetsmoment? Dan heeft de leerling op dat moment ook geen recht op extra faciliteiten. Dat houdt het overzichtelijk voor de verschillende vakdocenten en legt de verantwoordelijkheid bij de leerling.

Andere faciliteiten*

- De leerling hoeft niet tegelijk te luisteren en aantekeningen te maken. Het na de les kopiëren of overnemen van aantekeningen wordt hem/haar toegestaan.
- De docent licht lange of ingewikkelde vraagstellingen desgevraagd kort mondeling toe.
- In de onderbouw (klas 7 en 8) kunnen leerlingen gebruikmaken van mogelijkheden zoals een leesliniaal, leesloep (zelf meenemen), tafel- of spellingskaarten (vanuit school, op aanvraag bij de vakdocent) of indien gewenst: vrijstelling van voorleesbeurten.
- In afstemming met de dyslexiecoördinator mag de leerling tijdens de periode- of vakles werken op een laptop.

* Dit zijn mogelijkheden om, indien gewenst, te bespreken en uit te proberen, maar geen rechten. Er zal per leerling en per situatie bekeken worden wat de gewenste ondersteuning is

Rechten en faciliteiten voor leerlingen met dyslexie

		Klas 7	Klas 8	Klas 9	Klas 10hv/11hv	Klas 10M	Klas 12
Recht	**Laptop bij toetsen**	Voortgangstoetsen op een laptop in TestCorrect		Op een laptop in TestCorrect			
	Tijdverlenging toetsen	20% van de toetstijd erbij / of toets 20% inkorten			Recht op 20% van de toetstijd erbij		
	Verklankings-software	Studeermogelijkheid in TextAid					
	Spellingsfouten	Maximaal 1 pt. aftrek / Spelling weegt max 10% mee					
	Moderne Vreemde Talen (MVT)	Alle talen behouden		TL: Duits óf Frans verplicht Havo: Duits én Frans verplicht vwo: Ontheffing mogelijk[1]			
	Hulpmiddelen	Woordenboek (rekening houdend met specifieke eisen per vak[2])					
Mogelijkheid *(in overleg met mentor en dyslexiecoördinator)*	**Samenvatting of aantekeningen**	Leerling ontvangt een overzicht met de belangrijkste informatie		Leerling mag aantekeningen van medeleerling(en) opvragen na afloop van les (bijv. om belangrijkste informatie uit te kunnen werken in periodeschrift)			
	Extra uitleg	De docent licht lange of ingewikkelde opdrachten of lesstof desgevraagd kort mondeling toe					
	Hulpmiddelen	Leesliniaal, loep, tafel- of spellingskaarten of vrijstelling van voorleesbeurten		Leesliniaal			
	Werken op een laptop in de les	In overleg met dyslexiecoördinator en de mentor mogen leerlingen met dyslexie werken op laptop in de les					

[1] Zie voor regels rondom vrijstelling voor moderne vreemde taal: bijlage 1.
[2] Zie voor regels rondom woordenboeken: bijlage 2, 3 en 4.

Adviezen voor docenten

- Gebruik voor leerlingmateriaal op papier standaard lettertype Arial (grootte 12).
- Bied voldoende lees- en werktijd (het liefst in stilte).
- Raadpleeg bij de mentor welke leerlingen dyslexie hebben
- Geef een plek vooraan in de klas, waar de leerling jou goed kan horen
- Instrueer ook hóe een taak moet worden aangepakt of wat een goede leesstrategie is (metacognitie)
- Geef aan wat de leerling aan het einde van de les moet kunnen (het lesdoel)
- Check regelmatig de aantekeningen: is de stof goed genoteerd?
- Leg moeilijke woorden uit (ook alledaagse begrippen).
- Check regelmatig begrip: laat leerlingen de uitleg, woorden of instructie navertellen.
- Adviseer hulpmiddelen: spellingskaart, woordenboek, aanwijsblad/leesliniaal/boekenlegger, markeerstiften, vooraf de theorie laten lezen voordat het klassikaal wordt behandeld.

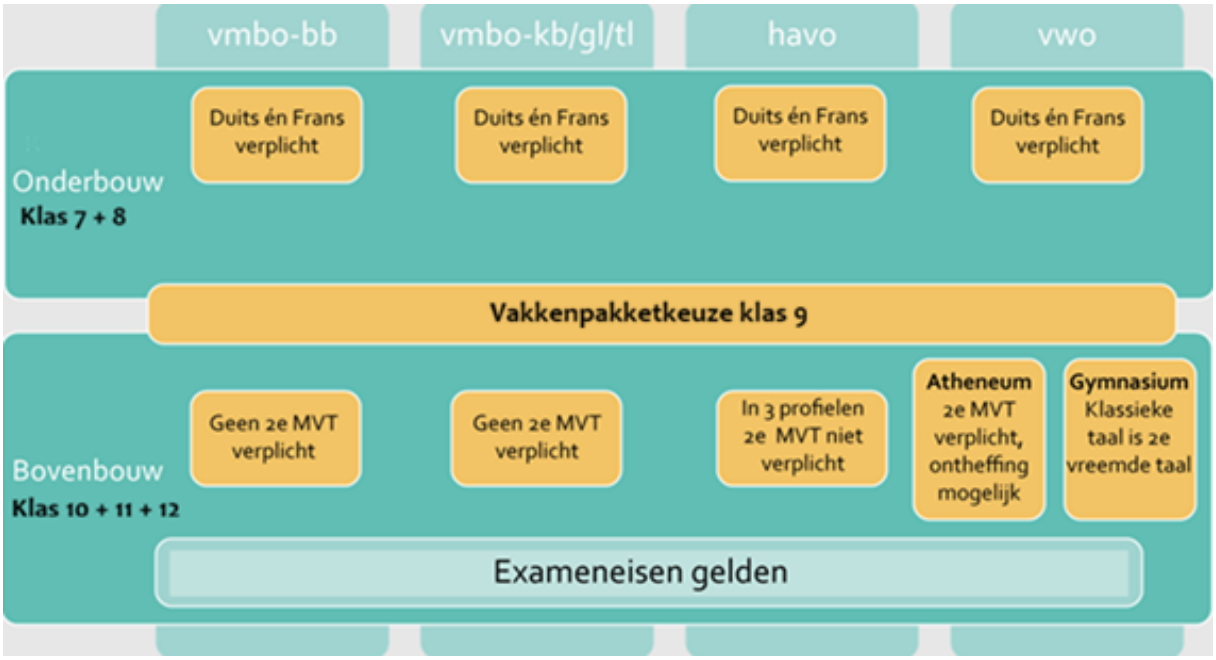
Adviezen voor leerlingen (en ouders)

- Blijf leeskilometers maken ter versterking van je tekstbegrip en woordenschat. Schrijf woorden die je niet kent op: houd een woordenschrift bij.
- Kijk naar educatieve programma's zoals het (jeugd)journaal of Universiteit van Nederland ter vergroting van je woordenschat (voor achtergrondinformatie, zie: praktijkkaart woordenschatuitbreiding). Of lees samen de krant of een tijdschrift (en bespreek de inhoud samen).
- Lees en luister je boek tegelijkertijd met behulp van een luisterboek. Veel luisterboeken zijn te leen via de bibliotheek of NPO Luister.
- Meld je aan bij BeterSpellen.nl om elke dag een kleine spellingtest te maken, ook beschikbaar als app op de telefoon. Op de website is ook uitleg te vinden en je kunt boekjes bestellen om mee te oefenen.
- Oefen Nederlands via JoJo-school: in de lesstof Nederlands van alle onderbouwjaren (1vmbo t/m 3vwo) zijn de basisregels spelling te vinden, met uitlegfilmpjes en oefenopgaven.
- Oefen met alle onderdelen van Nederlands via Cambiumned.nl: een gratis website waarop uitleg en oefenopdrachten te vinden zijn.
- Oefen taalvaardigheid met het boek 'Vlekkeloos Nederlands'. Dit is vooral bedoeld om grondig te oefenen met opdrachten uit een boek (uitgeverijpak.nl)
  Vanaf klas 10hv: 'Vlekkeloos Nederlands voor Iedereen'
  Klas 7-9 en 10m: 'Vlekkeloos Nederlands voor het vmbo'

Dyslexieroute op Waldorf Utrecht

- **Signaleren van taalvaardigheidsproblemen dyslexie [wie: mentor]**
  Stel tijdens het driehoeksgesprek de volgende vraag: had de leerling op basisschool moeite met (technisch) lezen en spellen en/of was er (vermoedelijk) sprake van dyslexie? Of is dit gebleken in jaar 7 op Waldorf Utrecht?
- **Notitie maken in Magister van vermoeden [wie: mentor]**
- **Contact opnemen met de dyslexiecoördinator [wie: mentor]**
  De dyslexiecoördinator zal een vragenlijst opsturen om te bespreken met de leerling en vragen de leerling te observeren in de klas en o.a. te letten op: snel en accuraat lezen, spellen, concentratie en informatieverwerking.
- **Screenen op een vermoeden van dyslexie [wie: dyslexiecoördinator]**
  Op basis van de observaties en de vragenlijst kan worden besloten een leerling te screenen. Met deze screening kan alleen een vermoeden van dyslexie worden uitgesproken.
- **Advies geven voor vervolgstap [wie: dyslexiecoördinator en mentor]**
  Uit de screening volgt of het raadzaam is een onderzoek aan te vragen bij een extern bureau voor het definitief vaststellen van dyslexie.
- **Definitief vaststellen dyslexie [wie: extern onderzoeksbureau]**
  De leerling ontvangt een rapport waarin definitieve diagnose wordt vastgesteld.
- **Ouders delen resultaten onderzoeksbureau met de school [wie: ouders]**
- **Ontvangen van dyslexiepas voor toetsen [wie: ondersteuningscoördinator]**
- **Oefenen met dyslexiesoftware voor toetsen [wie: toetscoördinator]**

Bijlage 1. Vrijstelling Moderne Vreemde Taal

Bijlage 2. Toegestane hulpmiddelen havo en vwo 2026

vak	hulpmiddel
alle vakken	Basispakket, bestaande uit: - schrijfmateriaal inclusief millimeterpapier - tekenpotlood - blauw en rood kleurpotlood - liniaal met millimeterverdeling - passer - nietmachine (zie 3.5) - geometrische driehoek - vlakgum - rekenmachine (zie 3.2) - computer als schrijfgerei (zie 3.4)
alle centrale examens	Eendelig verklarend woordenboek Nederlands (zie 3.1.1) *of* Woordenboek Nederlands-thuistaal en/of thuistaal-Nederlands (zie 3.1.1)
Fries, moderne vreemde talen	Woordenboek naar en van de doeltaal; Bij Engels: (op verzoek kandidaat) daarnaast ook woordenboek Engels-Engels (zie 3.1.2)
alle vakken, behalve de talen	Spraaksynthese (zie 3.5)
Latijn, Grieks	Latijns resp. Grieks woordenboek (zie 3.1.3)
wiskunde A, B, C	- grafische rekenmachine (zie 3.2.3) - roosterpapier in cm^2
biologie, natuurkunde, scheikunde	goedgekeurd informatieboek: Binas 7e editie of Sciencedata (zie 3.3)

3.1 WOORDENBOEK

3.1.1 Woordenboek Nederlands

Een eendelig verklarend woordenboek Nederlands is toegestaan bij alle centrale examens. In plaats van het eendelig woordenboek Nederlands mag ook gebruikgemaakt worden van een woordenboek van Nederlands naar de thuistaal van de kandidaat (bijvoorbeeld Nederlands - Spaans) en/of een woordenboek vanuit de thuistaal van de kandidaat naar het Nederlands (bijvoorbeeld Spaans - Nederlands). Een woordenboek Nederlands-thuistaal en thuistaal-Nederlands in één band is ook toegestaan.

3.1.2 Woordenboek moderne vreemde talen en Fries

Bij de moderne vreemde talen en Fries is een woordenboek doeltaal – thuistaal en thuistaal – doeltaal toegestaan. Voor de meeste leerlingen is Nederlands de thuistaal.

Bij het vak Engels mag het bevoegd gezag toestemming geven om een woordenboek Engels - Engels te gebruiken naast een tweetalig woordenboek.

3.1.3 Woordenboek bij klassieke talen

Vak	Toegestaan	Voorbeeld 1	Voorbeeld 2
Griekse Taal en cultuur	Woordenboek + grammatica-overzicht + alfabetische werkwoordenlijst	Woordenboek CH. Hupperts + grammatica-overzicht + alfabetische werkwoordenlijst	Prisma woordenboek Grieks – Nederlands + grammatica-overzicht
Latijnse Taal en Cultuur	Woordenboek + grammatica-overzicht + alfabetische werkwoordenlijst	Latijn-Nederlands H. Pinkster	Prisma woordenboek Latijn-Nederlands + grammatica-overzicht

N.B. De woordenboeken en lijsten mogen geen voorbeeldzinnen of toelichting op het gebied van syntaxis bevatten. Het woordenboek mag niet specifiek toegesneden zijn op een auteur aan wiens werk de vertaalopdracht ontleend is.

3.1.4 Digitaal woordenboek

Een digitaal woordenboek is niet toegestaan.

Bijlage 3. Toegestane hulpmiddelen vmbo 2026

TOEGESTANE HULPMIDDELEN VMBO 2026

Vak	leerweg	hulpmiddel
alle vakken	alle leerwegen	Basispakket, bestaande uit: - schrijfmateriaal incl. millimeterpapier - tekenpotlood - blauw en rood kleurpotlood - liniaal met millimeterverdeling - passer - nietmachine (zie 3.5) - geometrische driehoek - vlakgum - rekenmachine (zie 3.2) - computer als schrijfgerei (zie 3.4)
alle centrale examens	alle leerwegen	Eendelig verklarend papieren woordenboek Nederlands (zie 3.1.1) *of* Woordenboek Nederlands-thuistaal en/of thuistaal-Nederlands (zie 3.1.1)
Fries, moderne vreemde talen	alle leerwegen	Woordenboek naar en van de doeltaal; Bij Engels: (op verzoek kandidaat) daarnaast ook woordenboek Engels-Engels (zie 3.1.2)
alle vakken, behalve de talen	alle leerwegen	Spraaksynthese (zie 3.5)
wiskunde	alle leerwegen	Naast of in plaats van de geometrische driehoek: een windroos roosterpapier in cm^2
nask 1, nask 2	alle leerwegen	Door het CvTE goedgekeurd informatiemateriaal (zie 3.3)
cspe beroepsgericht	bb, kb en gl	De informatie over de benodigde materialen, grondstoffen, gereedschappen en/of hulpmiddelen bij de praktische opdrachten van het cspe wordt elk jaar o.a. in de instructie voor de examinator meegedeeld.

3.1 WOORDENBOEK

3.1.1 Woordenboek Nederlands

Een eendelig verklarend woordenboek Nederlands is toegestaan bij alle schriftelijke examens, flexibele en digitale examens bb en kb, centraal praktische examens gl/tl en de centraal schriftelijke praktische examens bb, kb en gl, kortom bij alle centrale examens vmbo. In plaats van het eendelig woordenboek Nederlands mag ook gebruikgemaakt worden van een woordenboek van Nederlands naar de thuistaal van de kandidaat (bijvoorbeeld Nederlands - Spaans) en/of een woordenboek vanuit de thuistaal van de kandidaat naar het Nederlands (bijvoorbeeld Spaans - Nederlands). Een woordenboek Nederlands-thuistaal en thuistaal-Nederlands in één band is ook toegestaan.

3.1.2 Woordenboek moderne vreemde talen en Fries

Bij de moderne vreemde talen en Fries is een woordenboek doeltaal – thuistaal en thuistaal – doeltaal toegestaan. Bij het vak Engels mag het bevoegd gezag toestemming geven om een woordenboek Engels - Engels te gebruiken naast een tweetalig woordenboek.

3.1.3 Digitaal woordenboek

Een digitaal woordenboek is niet toegestaan.

Bijlage 4. Regelement examens andere moedertaal

Andere moedertaal

Leerlingen kunnen extra tijd krijgen voor het schoolexamen en het centraal examen als:

- de moedertaal niet-Nederlands of Fries is
- en, ze minder dan 6 jaar onderwijs in Nederland hebben gevolgd

Deze leerlingen mogen 2 woordenboeken meenemen naar het examen:

- een verklarend woordenboek van de Nederlandse taal
- en, een woordenboek van- en naar de eigen thuistaal

Vanaf schooljaar 2024-2025 mogen deze leerlingen ook een digitaal woordenboek gebruiken. Dit moet wel offline staan. Ook verklanking is toegestaan, behalve bij de talen.